

Wychowanie obywatelskie w szkołach w Europie

Rada Europy ogłosiła rok 2005 Europejskim Rokiem Edukacji Obywatelskiej. Unia Europejska oraz rządy poszczególnych państw członkowskich kładą szczególny nacisk na aktywność obywatelską w życiu politycznym i społecznym. Przygotowanie do tego typu aktywności rozpoczyna się w szkole, toteż nowa publikacja Sieci Eurydice została poświęcona edukacji obywatelskiej w szkołach podstawowych i średnich w Europie.

Publikacja została sfinansowana przez Komisję Europejską i prezentuje wychowanie obywatelskie w szkołach w Europie w ujęciu porównawczym. Informacje zawarte w publikacji pochodzą, między innymi, z raportów krajowych przygotowanych przez ekspertów pracujących dla narodowych biur Sieci Eurydice. Raporty krajowe są dostępne na stronie internetowej http://www.eurydice.org/Documents/citizenship/en/Frameset_Citizenship.html.

Koncepcja odpowiedzialnego obywatelstwa

Koncepcja odpowiedzialnego obywatelstwa nie zawsze jest wymieniana wprost w oficjalnych dokumentach dotyczących polityki edukacyjnej w poszczególnych krajach, ale zwykle jest w nich obecna w różnych formach. Dotyczy przeważnie znajomości praw i obowiązków obywatelskich oraz związanych z nimi wartości, takich jak demokracja, poszanowanie praw człowieka, tolerancja, solidarność i zaangażowanie w sprawy publiczne. W dawnych krajach bloku komunistycznego przygotowanie młodych obywateli do aktywnego zaangażowania w sprawy własnego, jak i europejskiego społeczeństwa, stanowi jeden z najważniejszych celów wdrażanych po roku 1990 reform.

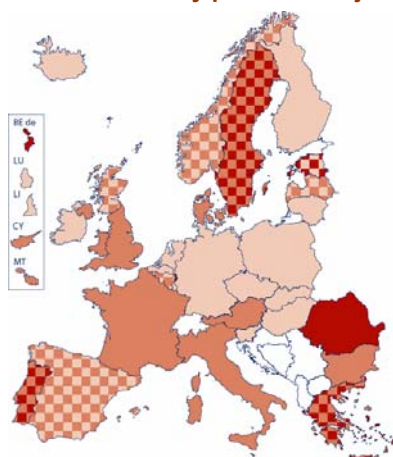
Wspólne cele, różne metody realizacji

W wielu krajach wychowanie obywatelskie jest traktowane jako priorytet w edukacji. Natomiast jego realizacja przyjmuje bardzo zróżnicowane formy. Na poziomie szkoły podstawowej w większości krajów jest ono zintegrowane z nauczaniem innych przedmiotów lub wprowadzone jako ścieżka międzyprzedmiotowa. Natomiast na poziomie szkolnictwa średniego wychowanie obywatelskie często stanowi odrębny przedmiot.

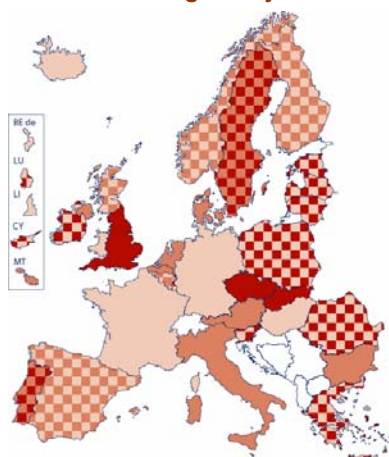
Niemal we wszystkich krajach wychowanie obywatelskie ma prowadzić do osiągnięcia następujących celów: umożliwienia uczniom uzyskania podstawowej wiedzy na temat polityki, kształtowania wartości i postaw koniecznych do realizacji koncepcji odpowiedzialnego obywatelstwa oraz stymulowania aktywnego uczestnictwa w życiu szkolnym i społecznym.

Wychowanie obywatelskie w programach nauczania – poziom szkoły podstawowej, gimnazjum i liceum 2004/05

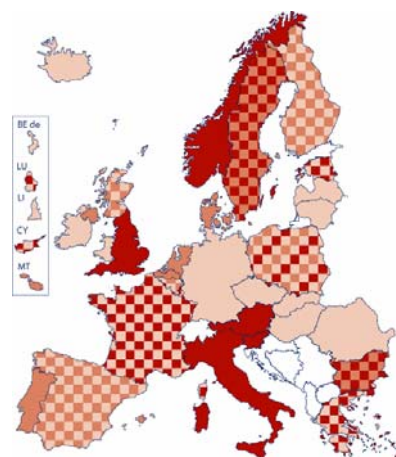
Poziom szkoły podstawowej

Poziom gimnazjum

Poziom liceum

- Odrębny przedmiot obowiązkowy lub do wyboru
- Ścieżka międzyprzedmiotowa przez cały cykl kształcenia na danym poziomie
- Treści zintegrowane w ramach jednego lub kilku przedmiotów (np. historii)

Angażowanie uczniów w sprawy szkoły

Wszystkie kraje europejskie podkreślają wagę zaangażowania uczniów w sprawy szkoły, także te dotyczące zarządzania i wymagające podejmowania decyzji. W szkołach europejskich istnieją różne formy włączania uczniów w zarządzanie szkołą, między innymi wybory przewodniczących klasy, ustanowienie samorządów uczniowskich lub parlamentów szkolnych, udział przedstawicieli uczniów w radach czy zarządach szkół, a także działalność związków czy organizacji uczniowskich. Aktywny udział rodziców w życiu szkoły jest również uważany za ważny czynnik sprzyjający otwarciu szkoły na społeczeństwo. W niektórych krajach rodzice angażują się także w pracę z uczniami w klasie (w Holandii), lub pomagają w tworzeniu Szkolnych Klubów Europejskich (w Polsce).

Ocena wiedzy uczniów, ale również ich postaw i zachowania

W większości europejskich systemów edukacji kryteria i metody oceny osiągnięć uczniów w zakresie kształcenia obywatelskiego są definiowane przez samych nauczycieli lub przez dyrektora szkoły. W 12 krajach powstały standardy oceniania w tym zakresie, zawierające nie tylko ocenę wiedzy ucznia, ale także jego postaw i zachowania. Natomiast dobór metod oceniania postaw i zachowania nadal pozostaje sprawą trudną i jest wciąż tematem licznych dyskusji.

Wychowanie obywatelskie – nie zawsze obecne w programach kształcenia nauczycieli

Nauczyciele rzadko kształcą się jako specjaliści przedmiotu „wychowanie obywatelskie”, gdyż jest on przeważnie nauczany przez nauczycieli nauk społecznych, historii, filozofii czy etyki. Jedynie w siedmiu krajach Sieci Eurydice wychowanie obywatelskie jest obowiązkowym przedmiotem w ramach kształcenia nauczycieli, natomiast jest obecne we wszystkich krajach w programach doskonalenia nauczycieli.

W niektórych krajach powstały inicjatywy, zwykle przy współudziale instytucji pozarządowych, promujące wychowanie obywatelskie poprzez przygotowanie programów szkoleniowych dla nauczycieli, materiałów dydaktycznych czy prowadzenie usług konsultacyjnych i informacyjnych.

Wychowywanie obywatela Europy

Opracowanie Eurydice zawiera informacje dotyczące wymiaru europejskiego w programach szkolnych w Europie, co wynika z założenia, że nie można być w pełni obywatelem zjednoczonej Europy bez pewnego zasobu wiedzy dotyczącej historii, geografii, sytuacji politycznej i społecznej w Europie, a także europejskiej przyrody, literatury, muzyki i sztuki. Tak szeroko rozumiane pojęcie wymiaru europejskiego wiąże się również z nauczaniem języków obcych.

Wymiar europejski jest obecny w programach szkolnych raczej na poziomie szkoły średniej, niż podstawowej. Tematy dotyczące różnorodności kulturowej Europy są poruszane w szkołach wszystkich krajów biorących udział w opracowaniu, a historia integracji europejskiej i zasady funkcjonowania instytucji europejskich są omawiane podczas zajęć szkolnych w 20 krajach.

Natomiast elementy wymiaru europejskiego w kształceniu nauczycieli obowiązują jedynie w 8 krajach, chociaż w większości są one dostępne w ramach doskonalenia zawodowego. Nauczyciele mają ponadto coraz większe możliwości udziału w wymianach międzynarodowych w ramach programów europejskich.

Informacje o publikacji:

Tytuł: *Citizenship Education at School in Europe. (Wychowanie obywatelskie w szkołach w Europie).*

Data publikacji: **czerwiec 2005**

Publikacja jest dostępna w języku angielskim na stronach internetowych Eurydice:

http://www.eurydice.org/Doc_intermediaires/analysis/en/citizenship.html

Publikacja dostępna także we francuskiej wersji językowej.

Wersja drukowana jest dostępna na zamówienie (publikacja bezpłatna) w:

Krajowe Biuro Eurydice
Fundacja Rozwoju Systemu Edukacji
Ul. Mokotowska 43
00-551 Warszawa
Tel. (22) 622 37 12 w. 107, 108, 406
e-mail: eurydice@socrates.org.pl

EURYDICE, sieć informacji o edukacji w Europie, istnieje od 1980 roku, a od 1995 roku jest częścią programu Socrates. Sieć składa się z biur krajowych utworzonych przez ministerstwa edukacji poszczególnych krajów i z biura europejskiego utworzonego przez Komisję Europejską (Dyrekcja Generalna ds. Edukacji i Kultury). EURYDICE, pracując dla twórców polityki edukacyjnej i świata edukacji, przygotowuje i publikuje opisowe analizy systemów edukacji, studia porównawcze na tematy będące przedmiotem zainteresowania Unii Europejskiej i wskaźniki dotyczące różnych poziomów edukacji.